

bizonyult, de egy másikban a halott harcossal együtt temették el nyiltartó tegezét és lószerszámzatát, vas kengyelpárral, valamint csont oldaltaggal ellátott zablával. A legkiemelkedőbb leletanyag a harmadik sírből került elő: az eltemetett férfi előkelő rangjára aranyozott ezüstveretes díszöve és tarsolyának fedőlemeze utalt. A sírban ezeken kívül lócsontokat, lószerszámzat és íjászfelszerelés maradványait tártuk fel. A klasszikus honfoglalás kori motívumkincsel díszített lemez kompozíciója egyedi, kidolgozása magas művészi és technikai színvonalat képvisel.¹²

2011. augusztus 22-től négyhetes tervásatás keretében megpróbáltuk lehatárolni a temetőt. Mintegy 1000 m²-en volt lehetőségünk régészeti kutatást végezni. A tavasszal feltárt 3 sír mellett további 19, a honfoglalás korára keltezhető sírt azonosítottunk, és tártunk fel. Tájolásuk Ny–K-i volt, sok esetben koporsós temetkezés nyomait is meg lehetett figyelni. A vázak, és a vastárgyak igen rossz megtartásúak voltak. A sírok részben É–D-i sorokat alkottak, a tavasszal megtalált sírok az eddig feltárt temető rész központjában helyezkedtek el. Leletanyag csak néhány sírban volt: a 20. sírban a lábak (és a koporsó) fölé helyezett lószerszámot (csikózábla, nemesfémmel díszített kengyelpár, hevedercsat), valamint fémdíszes hüvelyű kiskést találtunk; további néhány sírban nyitott ezüst karikaékszereket; vas (börkiszűrő) árat, bronz huzalkarperec-párt, és egyszerű pántgyűrűket.

A feltárás és a felszínen gyűjtött leletek tanúsága szerint a domb gerincén, a temető D-i oldalán több gazdag férfi és női sír is elpusztulhatott a talajerózió és a mezőgazdasági művelés következtében. A megtalált sírok döntő többsége is a humuszhatáron mozgott, a jelek szerint csak a mélyebbre ásott sírok menekültek meg a pusztulástól. A 15. objektum nagy méretű, újkori beásásnak bizonyult, ennek É-i oldalánál is bolygatott csontokra, és egy négyzetes, aranyozott ezüst női ruhaveretre bukkantunk – nem kizárt, hogy ez a gödör még további sírokat is érintett.

Egy DK–ÉNy tájolású, rossz megtartású váz esetében csak a hosszúcsontok töredékei maradtak meg. A sír ÉNy-i végében kerámia talptöredéket és egy üveg ivókürt maradványait találtuk meg. A sír valószínűleg avar kori volt. Még egy hasonló tájolású sír került elő az ásatás során, ennek melléklete nem volt.

Nyolc szarmata kori sírt is találtunk, ezek nagy része bolygatott, rablott volt. Két sír esetében a váz teljesen hiányzott, csak üvegpaszta és karneol poliédeses gyöngyök kerültek elő ezekből, ill. egyikben bronzkulcsocska (vagy kulcs alakú amulet). A feltárt terület ÉÉK-i harmadában néhány körárkos temetkezést is feltártunk. Az itt talált, mély sírok szintén rablottak voltak, a csontok nagy része hiányzott. Egyik sírban vaskés, és vörös anyagú, korongolt tálka került elő. Három bolygatatlan szarmata kori sírt azonosítottunk: egy női sírban bronz- és vaskarperecet találtunk, egy férfi és egy kisgyermek szorosan egymás mellé ásott sírjában vas-, ill. ezüstfibulára, üvegyöngyre, valamint szürke fazékra bukkantunk.

Az ásatási terület sarkainál kutatóárkokat húztunk, ezekben szórványosan további objektumok feltárait dokumentáltuk. Több ismeretlen korú, szinte teljesen leletmentes gödört és árkot is dokumentáltunk, ezek egy része a korábbi sírokat is bolygatta. A feltárás során összesen 54 objektumot dokumentáltunk.

Munkatársak: Batizi Zoltán, Farkas Zoltán, Patay Róbert, Rác Miklós régészek; Jakucs János, Kóka István, Kovács Dömötör, Sima Gábor, Szászvári Linda ásatási technikusok; Érdi Benedek geodéta; Berta Norbert, Bodri Máté, Fehér Péter, Giedl Dániel, Hegyi Borbála, Király Edit, Kurucz Máté, László Anett, Mellár Balázs, Mihácsi-Pálfi Anett, Szatmári Júlia, Szücs Melinda, Vámos Dávid, Varga Zsuzsa régészhallgatók; Greman István, Gudmon Sándor, Kosztolányi Gyula, Rác Bernát, Rác Nándor, Tóth György, Kozma Tibor, Gundel Ágnes, Kelemen Szabaszian, Meleg József, Szabó Lőrinc.

FÜREDI ÁGNES – RÁC TIBOR ÁKOS

51. Bükkábrány, Bányaterület, VII. lelőhely, Vasúti-dűlő II.

(KÖH: 55321)

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, Sza

A lelőhelyt 2006-ban, a Mátrai Erőmű Zrt. bányaműveléséhez kapcsolódó terepbejárásokon azonosították a miskolci Herman Ottó Múzeum munkatársai.¹³ Ezt követően 2011. június 16. és 2011. november 30. között, közel 3 hektáron, egy AVK és egy szarmata település került feltárára. Az ásatási felszín folyamatos bővítésével közel 500 régészeti objektumot tártunk fel.

Az objektumok túlnyomó része a nagy kiterjedésű, AVK korú településhez tartozott. Ezen belül egy igen komplex telepstruktúrát sikerült feltérképezni: az ÉNy–DK-i tájolású agyagkitermelő gödrök között, azoktól DK-re eltolva helyezkedtek el a cölöphelyek által jelzett házak, amelyekből DK-re kerültek elő a zsugorított csontvázas, melléklet nélküli temetkezések. Mindezt É, ÉNy-i irányból szegényes leletanyagú, nagy méretű és szabálytalan alakú szemetesgödrök határolják.¹⁴

KALLI ANDRÁS – SIMON LÁSZLÓ – TUTKOVICS ESZTER

52. Bükkábrány határa

(Borsod-Abaúj-Zemplén megye) U, R, Sza, Á

A Mátrai Erőmű Zrt. bükkábrányi bányája fejlesztési üteméhez igazodva 2011-ben örökségvédelmi hatástanulmány készítése során Bükkábrány, Csincse és Vatta közigazgatási határában 391,3 ha nagyságú területen végeztünk terepbejárást. E területet érintő régebbi bejárásokkal együtt összesen közel 162 ha kiterjedésű területen dokumentáltunk régészeti lelőhelyeket. A rendkívül intenzív régészeti érintettségére a térség földrajzi

12 A tarsolylemez fotóját lásd.: Kvassay Judit szerk.: Régészeti kutatások Magyarországon 2011–2014. Budapest 2016, hátsó borító.

13 RKM 2006, 185.

14 A részletes tanulmány: Kalli András – Tutkovics Eszter: Középső neolitikus és szarmata település Bükkábrány határában. (Előzetes jelentés a Bükkábrány, Bánya VII. [Vasúti-dűlő] lelőhely 2011-ben végzett régészeti feltáráisáról) In: Kvassay Judit szerk.: Régészeti kutatások Magyarországon 2011–2014. Budapest 2016, 18–29.

viszonyai adnak magyarázatot: a Bükk-hegységben eredő Csinccse-patak markáns magaspartjain szinte mindenhol és minden időszakból megtalálhatóak az emberi megtelepedés nyomai.

2011 áprilisában, augusztusában és októberében, összesen 9 munkanapon a Miskolci Egyetemmel együttműködve végeztük a terepbejárásokat. Az őszi kontrollbejáráson a Mátrai Erőmű Zrt. 10 munkatársa is részt vett. Összesen 9 új régészeti lelőhelyet figyeltünk meg, számozásuk a 2006. évben készült örökségvédelmi hatástanulmány eredményeihez illeszkedik.

Csörsz árok (Határszeg, Kőkúti-dűlő, Vatta-Csinccse határút, Bükkábrány, Bánya, XIII. lelőhely; KÖH 15932): Bükkábrány és Csinccse között 1962-ben 5 km hosszan megfigyelt Csörsz-árok nyomvonalából mintegy 2,3 km hosszú szakasz esik a jelenlegi munkaterületre, érintve a XI. és XII. lelőhelyet is. A római császárkori (*szarmata*) sáncot ma enyhe dombvonal jelzi, melyet gyér faszor kísér. A munkaterület D-i részén a Csörsz-árok helynév is feltűnik, melyet már Pesty Frigyes is említett 1864-ben megjelent munkájában.

A terepbejárásokon részt vettek a Miskolci Egyetem hallgatói P. Fischl Klára vezetésével, további Kalli András, Tutkovics Eszter, valamint a Herman Ottó Múzeum ásatási technikusai és a Mátrai Erőmű Zrt. munkatársai.

Határszeg (Bükkábrány, Bánya, XI. lelőhely; KÖH 75435): A kijelölt terület DNy-i sarka, a jobbára már Bükkábrányhoz tartozó Határszeg területe gazos, gyepel fedett terület vadkeles napraforgóval. A terület a jelenleg művelt bányagödörtől közvetlenül D-re, DK-re található. A rétegvizet a bányakutakon keresztül a Határszeg területén húzott árkokba (csorgákba) szivattyúzza. A terület a Csinccsétől Ny-ra található. Átlag 350–450 m széles mélyebben fekvő, artéri rész után itt is a Csinccse-patak régi medrének magaspartja húzódik. A magaspart lábánál egy nagyjából É–D-i irányú árok zárja a magaspart teljes területét behálózó csorgarendszert. A terepbejárás során végigjártuk a csorgák melletti földkupacokat és megvizsgáltuk az árkok falát is. A terület Ny-i részén levő földkupacok erősen fedettek voltak növényzettel, míg a K-i részen a magaspart szélén és alatta levő árokreszek mellett valószínűleg friss árokmélyítés, vagy tisztítás következtében a földhányások jól vizsgálhatóak voltak. A megfigyelésekből, mérésekből és a leletekből arra lehet következtetni, hogy a VIII. lelőhelyhez hasonlóan a magaspart teljes vizsgálható hossza, kb. 100/600 m széles és 1060 m hosszú lelőhelyként határozható meg. A leletek *újkőkori (AVK)* és római császárkori (*szarmata*) település és *rézkori* temető (*tiszapolgári kultúra*) jelenlétére utalnak. A lelőhelyen árhalad a Csörsz-árok is.

Határ-szeg (Bükkábrány, Bánya, XII. lelőhely; KÖH 78451): Bár a magaspart alatt húzódó É–D irányú csorga partfalában tavasszal rétegszerűen *szarmata* cserepeket találtunk, a dús vegetáció miatt tavasszal nem sikerült érdemleges információkat gyűjteni. A lelőhely megismételt terepbejárásán közvetlenül a Csinccse-patak partján húzódó 160–180 m széles, és mintegy 800 m hosszan húzódó, leletekkel fedett *Árpád-kori, római császárkori* és *újkőkori* lelőhelyet sikerült lokalizálni. A lelőhelyet középen keresztülszeli a Csörsz-árok.

PUSZTAI TAMÁS – SIMON LÁSZLÓ

53. Cíkó-Eszterpuszta, Felső-öregtemplom-dűlő (KÖH 51438)

(Tolna megye) Kk

2011. június 11-én felmértük az eszterpusztai templom alaprajzát. A templomtól ÉK-re kb. 30 m-re, a domb D felé benyúló, homokbányaként használt falának közepén átvágott késő középkori sütökemencét vettünk észre és tártunk fel.

Munkatárs: Rácz Miklós (MNM NÖK).

K. NÉMETH ANDRÁS

Csanádpalota, Földvár (KÖH 86463)

(Csongrád megye)

A lelőhelyen 2011–2013 között, az M43 autópálya építését megelőzően végzett feltárásokat és a tudományos kutatásokat összefoglalóan lásd a 2013. év jelentései között.

Csanádpalota, Országhatár, Sulyok-tanya és Kuzslic-dűlő

(KÖH 52785, 52787 és 78525)

(Csongrád megye)

Az M43 autópálya 56., 57. és 61. lh.-n 2010–2012-ben végzett kutatásokat összefoglalóan lásd a 2012. év jelentései között.

54. Csengersima – Nagygéc határa

(Szabolcs-Szatmár-Bereg megye) B, Sza, N, Á, Kö, Ú

2011. március 7–11. között terepbejárást végeztünk Komlódtótfalu és Nagygéc község határában, a települések történetének megírásához szükséges régészeti topográfia készítésének céljából, a HURO /0801/024 Patrimonium 2007–2013. pályázathoz kapcsolódóan.

Ákacos, Garand hidak köze (KÖH 84209): A Garand-csatornától közvetlenül Ny-ra, annak hidjai közti részen regisztráltuk. É-ről és Ny-ról egy-egy dűlőút határolja. Iránya É–D, kiterjedése 100×190 m. Bronzkori cserepeket és kerámiasalakat gyűjtöttünk felszínéről.

Ákacos ÉK-i rész (KÖH 84211): A Komlódtótfalu–Nagy-géc dűlőút nagygéci vége és a Garand-csatorna kanyarulata által bezárt szögben található. Iránya K–Ny, kiterjedése 150×210 m. Késő bronzkori, és Árpád-kori kerámia jelezte, de előkerült egy orsógomb fele is.

Ákacostól DNy-ra (KÖH 84203): A Komlódtótfalu – Nagygéc dűlőúttól D-re kb. 200 m-re indul, K-i határa egy a dűlőútra merőleges faszor, tőle Ny-ra 150 m-re fut a Garand-felső-csatorna. Iránya É–D, kiterjedése 125×250 m. Császárkori és Árpád-kori edénytöredékek jellemezték.

Egyház-tag (KÖH 84221): Az Egyház-tag D-i részén a Garand-felső-csatorna É-i partján terül el, K-i határa egy É–D irányú faszor. Iránya K–Ny, kiterjedése 130×370 m. Bronzkori és Árpád-kori kerámiával mutatkozott.

Fenti-kert, Régi temetőtől DNy-ra (KÖH 84215): A Fenti-kert DK-i részén, a régi Komlódtótfalu–Nagy-géc műúttól É-ra,